

Nowe środki ochrony i pomocy dla ofiar

redakcja naukowa
Lidia Mazowiecka

Nowe środki ochrony i pomocy dla ofiar

redakcja naukowa
Lidia Mazowiecka

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Wolters Kluwer

Warszawa 2016

Publikacja z serii „Prokurator ofiarom przestępstw”.

Stan prawny na 1 lipca 2016 r.

Recenzent

Dr hab. Hanna Paluszkiewicz, prof. UZ

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Agata Czuj

Łamanie

Wolters Kluwer

.....
: Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących :
: im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej :
: w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. :
: A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty. :
:

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ

Więcej na www.legalnakultura.pl

POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN: 978-83-8092-535-9

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 7

Otwarcie konferencji – Andrzej Seremet / 9

Ewa Bieńkowska

Regulacje ustawy o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka na tle wymogów dyrektywy 2012/29/UE ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw / 13

Cezary Kulesza, Piotr Starzyński

Ocena zagrożenia życia lub zdrowia pokrzywdzonego / 37

Katarzyna Dudka

Zagrożenia dla praktycznego stosowania ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka / 51

Załączniki / 65

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW / 65

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka / 107

Wykaz skrótów

- EKPC** – europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- k.k.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.k.w.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.)
- k.p.k.** – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- TFUE** – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 202 z 7.06.2016 r., s. 47)
- u.o.p.p.ś.** – ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka (Dz. U. z 2015 r. poz. 21)

Otwarcie konferencji

Szanowni Państwo!

Jest to ostatnia konferencja poświęcona prawom ofiar przestępstw, której przewodniczę. Dlatego też przypomnę dokonania Prokuratora Generalnego w tym zakresie z czasów mojej kadencji.

W 2010 r. powołałem w Prokuraturach Apelacyjnych koordynatorów do spraw ofiar i mediacji, Zespół Doradców do spraw Ofiar Przestępstw, zainicjowałem serię wydawniczą „Prokurator Ofiarom Przestępstw” oraz wydałem wytyczne przestępstw z nienawiści, przestępstwa zgwałcenia, przemocy w rodzinie.

Przed wejściem w życie ustawy, o której dzisiaj będziemy mówić, skierowałem do prokuratur pismo zwracające uwagę na konieczność korzystania w praktyce z rozwiązań wprowadzonych na jej mocy.

W tym miejscu pragnę gorąco podziękować wydawnictwu Wolters Kluwer za umożliwienie uruchomienia pierwszej i jedynej w Polsce serii wydawniczej „Prokurator Ofiarom Przestępstw” poświęconej wyłącznie problematyce wiktymologii, a także za objęcie patronatem medialnym wszystkich konferencji poświęconych tym kwestiom.

W serii „Prokurator Ofiarom Przestępstw” dotychczas ukazało się 14 publikacji. Są to:

1. *Uprawnienia pokrzywdzonego przestępstwem;*
2. *Mediacja karna jako forma sprawiedliwości naprawczej;*
3. *Wiktymizacja wtórna. Geneza, istota i rola w przekształcaniu polityki traktowania ofiar przestępstw;*

4. *Mediacja w praktyce prokuratorskiej – dziś i jutro;*
5. *Kompensata państwowa dla ofiar przestępstw w Polsce – terażniejszość i przyszłość;*
6. *Ofiary przestępstw z nienawiści;*
7. *Mediacja karna jako instytucja ważna dla pokrzywdzonego;*
8. *Jak skutecznie chronić ofiary przemocy w rodzinie;*
9. *Ochrona danych osobowych i wizerunku ofiary;*
10. *Ofiary handlu ludźmi;*
11. *Dziecko uczestniczące w postępowaniu karnym;*
12. *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw. Komentarz;*
13. *Unijne standardy programów sprawiedliwości naprawczej;*
14. *Indywidualna ocena służąca ustaleniu szczególnych potrzeb ofiar przestępstw w zakresie ochrony;*

w przygotowaniu są:

1. *Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Komentarz;*
2. *Zgwałcenie. Definicja, reakcja, wsparcie dla ofiar.*

Corocznie odbywały się konferencje z okazji Dnia Ofiar Przestępstw i Międzynarodowego Dnia Mediacji. Tym ostatnim towarzyszyły konkursy na najlepsze opracowanie na temat wybranych aspektów mediacji.

Przypomnę tematykę 13 konferencji poświęconych ofiarom. Były to:

1. *Mediacja karna jako forma sprawiedliwości naprawczej.*
2. *Wiktyimizacja wtórna.*
3. *Mediacja w praktyce prokuratorskiej – dziś i jutro.*
4. *Kompensata państwowa dla ofiar przestępstw w Polsce – terażniejszość i przyszłość.*
5. *Ofiary przestępstw z nienawiści.*
6. *Mediacja karna jako instytucja ważna dla pokrzywdzonego.*
7. *Jak skutecznie chronić ofiary przemocy w rodzinie? Ofiary wysokiego ryzyka, standardy międzynarodowe, polskie realia.*
8. *Ochrona danych osobowych i wizerunku ofiary przestępstwa.*
9. *Ofiary handlu ludźmi.*

10. Prawa ofiar przestępstw.
11. Sprawiedliwość naprawcza w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw.
12. Indywidualna ocena służąca ustaleniu szczególnych potrzeb ofiar przestępstw w zakresie ochrony.
13. Zgwałcenie. Definicja, reakcja, wsparcie dla ofiar.

Nasza dzisiejsza konferencja z okazji Dnia Ofiar Przestępstw poświęcona jest omówieniu i dyskusji nad rozwiązaniami wprowadzonymi na mocy ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, która obowiązuje od 8 kwietnia 2015 r.

Wprowadza ona liczne, nieznanne wcześniej instytucje. Ustanawia autonomiczny system ochrony fizycznej pokrzywdzonych i świadków, nowelizuje i dodaje nowe unormowania zapewniające bezpieczeństwo pokrzywdzonym i świadkom do innych aktów prawnych, a w szczególności do kodeksu postępowania karnego. Implementuje w tym zakresie przepisy dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującą decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW, a także dyrektywy Parlamentu i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony.

Niektóre z wprowadzonych na jej mocy rozwiązań wywołują jednak kontrowersje, a niektóre już proponuje się znowelizować. Dlatego wymagają one pogłębionego rozważenia i szerszej dyskusji.

Pozwolą Państwo, że zanim otworzę dzisiejszą konferencję, podziękuję w specjalny sposób członkom Zespołu Doradców za ich wkład w rozwijanie działalności służącej wzmocnieniu pozycji pokrzywdzonego.

Otwieram dzisiejszą konferencję i życzę udanych obrad.

Andrzej Seremet

Ewa Bieńkowska*

Regulacje ustawy o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka na tle wymogów dyrektywy 2012/29/UE ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw

1. Wprowadzenie

Mocą – obowiązującej od dnia 8 kwietnia 2015 r. – ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka¹ dokonano implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW², jak też dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie europejskiego nakazu ochrony³. Jak wskazano⁴, ustawa stanowi także realizację Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2013–2016⁵ oraz Krajowego Programu na rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata

* Prof. dr hab. Ewa Bieńkowska, wieloletni pracownik naukowy, specjalista w zakresie prawa karnego i wiktymologii.

¹ Dz. U. z 2015 r. poz. 21 z późn. zm.

² Dz. Urz. UE L 315 z 14.11.2012 r., s. 57.

³ Dz. Urz. UE L 338 z 21.12.2011 r., s. 2.

⁴ Rządowy projekt ustawy o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka, Uzasadnienie, druk sejmowy nr 2653, s. 1 (dalej: Uzasadnienie).

⁵ Obowiązek jego opracowania przez Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania wprowadza art. 22 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. Nr 254, poz. 1700 z późn. zm.); Krajowy_program_dzialan_pelna_wersja_pdf.pl.

2014–2020⁶. W znacznej mierze została ona w związku z tym ukierunkowana – z jednej strony – na wiktylizację kobiet, a z drugiej – na pokrzywdzonych, świadków i ich najbliższych uwikłanych w zjawisko przemocy w rodzinie. Znalazło to bezpośrednie odzwierciedlenie w regulacjach dotyczących środka w postaci ochrony osobistej. Stosownie do art. 5 ust. 1 u.o.p.p.ś. jednym ze wskazań przemawiających za jego zastosowaniem jest bowiem to, że chodzi o sprawę o czyny z art. 197 § 1 i 2 k.k., a więc o zgwałcenia i molestowanie seksualne, oraz z art. 207 k.k., czyli o przemoc w rodzinie⁷.

Ustawa odnosi się – najogólniej – nie tylko do postępowania karnego, lecz także do postępowania karnego skarbowego, w którym – jak wiadomo – jedynym pokrzywdzonym jest Skarb Państwa. Wiadomo też, że w postępowaniu karnym w charakterze pokrzywdzonych występują nie tylko osoby fizyczne, co znajduje wyraz w szerokiej definicji pojęcia „pokrzywdzony” zamieszczonej w art. 49 k.p.k. Jest zaś oczywiste, że jedynie do nich są adresowane środki przewidziane w ustawie. Należy więc uznać, że głównym zamiarem ustawodawcy było zapewnienie środków ochrony i pomocy świadkom, co niewątpliwie ma szczególne znaczenie w sprawach karnoskarbowych. O pokrzywdzonych pomyślano niejako przy okazji i zapewne tylko dlatego, że ustawa powstawała w czasie przeznaczonym na transpozycję dyrektywy 2012/29/UE⁸.

Ustawa wdrożyła w szczególności art. 18 „Prawo do ochrony” tego unijnego aktu prawnego. Przepis ten – przypomnę – stanowi, że: „Bez uszczerbku dla prawa do obrony państwa członkowskie zapewniają dostępność środków służących ochronie ofiar i członków ich rodzin przed wtórną i ponowną wiktylizacją, zastraszaniem oraz odwetem – w tym także środków przeciwko ryzyku szkód, emocjonalnych lub psychologicznych – oraz służących ochronie godności ofiar podczas przesłuchania lub składania zeznań. W ra-

⁶ Do jego opracowania zobowiązuje art. 10 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1390); zob. uchwała Rady Ministrów nr 76 z dnia 29 kwietnia 2014 r. (M.P. poz. 445).

⁷ Zob. też M. Lewoc, *Ochrona dla pokrzywdzonych i świadków. Nowa regulacja prawna*, Niebieska Linia 2015, nr 1, s. 27 i n.

⁸ Bliżej zwłaszcza E. Bieńkowska, K. Dudka, C. Kulesza, L. Mazowiecka, P. Starzyński, W. Zalewski, E. Zielińska, *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw*, red. E. Bieńkowska, L. Mazowiecka, Warszawa 2014, s. 23 i n.

zie konieczności środki takie obejmują także procedury fizycznej ochrony ofiar i członków ich rodzin przewidziane w prawie krajowym”⁹.

Już wcześniej wypowiadałam się zarówno na temat pierwotnego rządowego projektu z dnia 13 marca 2014 r.¹⁰, jak i samej ustawy¹¹. Uważam jednak, że konieczne jest poszerzenie rozważań, a w szczególności przedstawienie dodatkowych argumentów przemawiających za niezbędnością wprowadzenia niekiedy nawet znacznych korekt do niektórych przyjętych rozwiązań. W aktualnym kształcie godzą one bowiem w interesy pokrzywdzonych, co jest sprzeczne z podstawowym celem dyrektywy 2012/29/UE, jakim jest wzmocnienie ich pozycji¹². Zasadnicze zarzuty pod adresem ustawy płyną stąd, że – z jednej strony – jej twórcy za wzór przyjęli rozwiązania wprowadzone ustawą z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym¹³, która ustanowiła policyjny system ich ochrony i pomocy. Uznano bowiem, że Policja sprawdziła się w tym zakresie, w związku z czym dobrze będzie też realizować system wprowadzony omawianą ustawą¹⁴. Tymczasem w moim przekonaniu jego odnośnienie do pokrzywdzonych jest absolutnym nieporozumieniem. Z drugiej natomiast strony ich źródłem jest fakt, że regulacjami ustawy objęto świadków jako takich, którzy – w przeciwieństwie do pokrzywdzonych – pozostają co do zasady poza sferą zainteresowania prawodawcy unijnego.

2. Świadcowie w prawie unijnym

Stosownie do art. 82 ust. 2 TFUE normy minimalne wyznaczane dyrektywami Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczą czterech sfer funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości karnej. Są nimi: a) wzajemne dopuszczanie dowodów przez państwa członkowskie; b) prawa jednostek, czyli podejrzanych (oskarżonych) w postępowaniu karnym; c) prawa ofiar przestępstw oraz d) inne

⁹ Szerzej zwłaszcza K. Dudka (w): *Dyrektywa 2012/29/UE...*, s. 230 i n.

¹⁰ E. Bieńkowska, *Wokół projektu utworzenia systemu ochrony pokrzywdzonego i świadka*, Prokuratura i Prawo 2015, nr 3, s. 32 i n.

¹¹ E. Bieńkowska, *Nowe środki ochrony i pomocy dla pokrzywdzonych i świadków*, Prokuratura i Prawo 2015, nr 10, s. 5 i n.

¹² Też E. Bieńkowska, *Ofiary przestępstw w postępowaniu karnym – nowe standardy Unii Europejskiej*, Państwo i Prawo 2014, z. 4, s. 58 i n.

¹³ Tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1801 z późn. zm.

¹⁴ Uzasadnienie, s. 8–9.

■ *Nowe środki ochrony i pomocy dla ofiar* to pierwsza na rynku wydawniczym monografia, w której szeroko omówiono ustawę o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka.

■ Autorzy oceniają w szczególności, czy ustawa ta w wystarczający sposób chroni pokrzywdzonego i czy nie powoduje jego wtórnej wiktymizacji. Nowe środki ochrony i pomocy teoretycznie miały bowiem służyć zarówno świadkom, jak i pokrzywdzonym. W praktyce okazuje się jednak, że ustawodawca miał na celu zapewnienie ochrony głównie tej pierwszej grupie, co nie jest zgodne ze standardami prawa unijnego.

■ Na końcu opracowania zamieszczono pełne teksty analizowanej ustawy oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw.

■ Książka jest przeznaczona przede wszystkim dla funkcjonariuszy Policji, sędziów i prokuratorów oraz osób działających w organizacjach pozarządowych zajmujących się omawianą tematyką. Będzie też cennym źródłem informacji dla pracowników naukowych i aplikantów zawodów prawniczych.

Cena 79 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:
infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia@wolterskluwer.pl
www.profinfo.pl

